

บทที่ ๓

การวิเคราะห์หน้าที่ของถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวน

ในบทที่ ๒ ได้วิเคราะห์ลักษณะส่วนประกอบของถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวนว่ามีส่วนประกอบแตกต่างกัน เป็นที่ชนิดอย่างไรบ้าง ในบทนี้จะได้ศึกษาถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวน ซึ่งมีส่วนประกอบต่างกัน เหล่านี้ว่าเมื่อนำมาใช้ในประโยคจะมีลักษณะหน้าที่เป็นหน่วยประโยคชนิดใดได้บ้าง

ในการพิจารณาว่าถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวนใดมีหน้าที่อะไรนั้น จะทำโดยยึดหลักว่าถ้อยคำเหล่านั้นมีตำแหน่งหน้าที่ในประโยคเหมือนคำชนิดใด ก็ถือว่าทำหน้าที่เหมือนคำชนิดนั้น เช่น ถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวนถ้าทำหน้าที่เหมือนคำนามก็ เรียกว่าเป็นส่วนวนนาม

การใช้ส่วนวนต่างๆ ในประโยคสามารถแบ่งตามลักษณะหน้าที่ได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ ส่วนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่อย่างเดียวกัน, ส่วนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ๒ อย่าง และส่วนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ๓ อย่าง

ส่วนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่อย่างเดียวกัน แบ่งออกได้ตามลักษณะหน้าที่เป็น ๖ ชนิดคือ

ก. ส่วนวนนาม ได้แก่ถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนวน ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำนามคำเดียว คืออาจทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยประโยคประเภทนามชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๔ ชนิด คือเป็นหน่วยประธาน(ป) หน่วยกรรมตรง(ต) หน่วยกรรมรอง(ร) หรือหน่วยนามเดี่ยว(น ค) ในประโยคได้^๑ ดังตัวอย่าง

ในประโยค พ่อ/มาแล้ว^๒ (ป / อ) คำ พ่อ เป็นคำนาม และเป็นหน่วยหลักของหน่วยประธานในประโยค เราสามารถเอาส่วนวน ตุ้มสามโคก แทนที่คำว่า พ่อ ในประโยคดังกล่าวได้ เป็น

^๑ วิจิตรพันธ์ ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์, หน้า ๒๕ - ๒๓.

^๒ เครื่องหมาย / จะใช้แบ่งส่วนของประโยค.

ตุ่มสามโคก/มาแล้ว (บ / อ)

เมื่อนำกลุ่มคำ ตุ่มสามโคก แทนที่คำ พ่อ ในประโยคแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่าง ตุ่มสามโคก กับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนความสัมพันธ์ของ พ่อ กับคำอื่นๆ ในประโยค คือเป็นหน่วยหลักของหน่วยประธานเหมือนกัน

ในประโยค ประภา/ตก-/บ่อน้ำ/-แล้ว(ป/ส/ต) มีหน่วยประโยค ๓ ชนิดคือ ประภา เป็นหน่วยหลักของหน่วยประธาน ตก - แล้ว เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค และ บ่อน้ำ เป็นหน่วยหลักของหน่วยกรรมตรงในประโยค

ถ้าเราแทนที่คำ บ่อน้ำ ด้วยสำนวน หลุมพราง เป็น
ประภา/ตก-/หลุมพราง/-แล้ว

จะเห็นว่าสำนวน หลุมพราง เมื่อแทนที่คำ บ่อน้ำ ในประโยคดังกล่าวแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวน หลุมพราง กับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำ บ่อน้ำ กับคำอื่นๆ ในประโยคคือยังเป็นหน่วยหลักของหน่วยกรรมตรงเหมือนกัน

ในประโยค แม่/ให้-/เงิน/ลูกชาย/-แล้ว(ป/ท/ต/ร) มีหน่วยประโยคอยู่ ๔ ชนิดคือ แม่ เป็นหน่วยประธาน ซึ่งประกอบด้วยหน่วยหลักหน่วยเดียว ให้ - แล้ว เป็นหน่วยกริยากรรม เงิน เป็นหน่วยกรรมตรง และ ลูกชาย เป็นหน่วยกรรมรองของประโยค ถ้าเราแทนที่คำ ลูกชาย ในประโยคข้างต้นเป็น

แม่/ให้-/เงิน/ดาวโต/-แล้ว

จะเห็นว่าเมื่อสำนวน ดาวโต ไปแทนที่คำ ลูกชาย แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่าง ดาวโต กับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่าง ลูกชาย กับคำอื่นๆ ในประโยคเหมือนกัน คือเป็นหน่วยกรรมรองของกริยากรรม ให้ ในประโยคเหมือนกัน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าสำนวน ตุ่มสามโคก ก็คือ หลุมพราง ก็คือ หรือ ดาวโต ก็คือ ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยประโยคประเภทนามในประโยคต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ตุ่มสามโคก เป็นหน่วยหลักของหน่วยประธานของประโยค หลุมพราง เป็นหน่วยหลักของหน่วยกรรมตรง และ ดาวโต เป็นหน่วยหลักของหน่วยกรรมรอง

ดังนั้น จำนวนใดก็ตามที่นำมาแทนที่คำนาม พ่อ หรือ บ่อน้ำ หรือ ลูกชาย ในประโยค

ที่มีโครงสร้างดังกล่าวได้ และความสัมพันธ์ระหว่างคำนั้นๆ กับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนเดิม คือยังทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยประธาน หรือหน่วยกรรมตรง หรือหน่วยกรรมรองของประโยคเหมือนกันจะถือว่าสำนวนนั้น เป็นสำนวนนาม

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้ พบว่ามีสำนวนนามอยู่ ๑๕๔ สำนวน ตัวอย่างเช่น ^๑

กระดังงาลนไฟ	กระโถนท้องพระโรง	ก้างขวางคอ	กุนชือ
เก้ายี่	ไก่อรงบ่อน	ซี่ปาก	คอตองแดง
เงื่อมมือ	เจ้ามือ	ข้างเท้าหน้า	ดาวค้างฟ้า
หัวเรือใหญ่	หัวแรง	หัวหลักหัวตอ	ไทรกระเทียมต่อขา
หัวโขน	โองต้อขา		

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ คือ

๑. กระดังงาลนไฟ หมายถึง ผู้หญิงที่เคยแต่งงานมาแล้วและยังมีความงาม

ตัวอย่าง : "กระดังงาลนไฟคอกนี้หอมจริงนะ ขนาดมีลูกมาแล้วตั้ง ๓ คน
ยังมีหนุ่มๆ คอยตามรับตามส่งตั้งหลายคน"

กระดังงาลนไฟในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยประธานในประโยค

"กระดังงาลนไฟคอกนี้หอมจริงนะ"

๒. กระโถนท้องพระโรง หมายถึงผู้ที่เป็นที่รองรับอารมณ์ของผู้อื่น

ตัวอย่าง : "ไม่ว่าจะมีเรื่องทำให้อารมณ์ไม่ดีที่ไหนก็ต้องดูตัวเราแทน เขาเห็น
เราเป็นกระโถนท้องพระโรงหรือยัง"

กระโถนท้องพระโรงในประโยคนี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของหน่วยกรรมรอง

"กระโถนท้องพระโรงหรือยัง"

๓. ก้างขวางคอ หมายถึงผู้ที่ชอบเข้าไปยุ่ง หรือแทรกแซงกิจการของผู้อื่น

ตัวอย่าง : "พวกเราถกสลับกันเถอะ อย่าอยู่เป็นก้างขวางคอเขาเลย"

^๑ รายการสำนวนทั้งหมดพร้อมทั้งตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ มีที่ภาคผนวก

ก้างขวางคอ ในที่นี้ทำหน้าที่เป็น หน่วยกรรมตรงของประโยค "อย่าอยู่ เป็นก้างขวางคอเขาเลย"

ข. สำนวนคุณศัพท์ คือสำนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำคุณศัพท์คำเดียว คืออยู่หลัง คำนาม และขยายคำนามในนามวลี^๑

ในประโยค แดง/ใส่/กระโปรงสั้น (ป/ส/ต) คำสั้น เป็นคำคุณศัพท์ ซึ่งอยู่หลังคำ นามกระโปรง และขยายคำนามในนามวลี กระโปรงสั้น ซึ่งเป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค เราสามารถเอาสำนวน หนีน้้า แทนที่คำว่า สั้น ในประโยคดังกล่าวได้เป็น

แดง/ใส่/กระโปรงหนีน้้า

เมื่อสำนวนหนีน้้า แทนที่คำ สั้น ในประโยคแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวน หนีน้้า กับคำอื่นๆ ในประโยค ยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำ สั้น กับคำอื่นๆ ในประโยค คือ ขยายคำนามในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงของประโยคเหมือนกัน ซึ่งกล่าวได้ ว่าสำนวน หนีน้้า มีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำว่า สั้น ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ สำนวนหนีน้้า จึงจัด เป็นสำนวนคุณศัพท์

สำนวนใดก็ตาม ซึ่งนำมาแทนที่คำคุณศัพท์ สั้น ในประโยคที่มีโครงสร้างดังกล่าวได้ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวนนั้นกับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่าง คำคุณศัพท์ สั้น กับคำอื่นๆ ในประโยค คือขยายคำนามในนามวลี^๑ ซึ่งเป็นหน่วยประโยคประเภท นามชนิดใดชนิดหนึ่งได้ นับว่าเป็นสำนวนคุณศัพท์ทั้งสิ้น

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้ พบว่ามีถ้อยคำที่ทำหน้าที่เป็นสำนวนคุณศัพท์อยู่ ๔๖ สำนวน จะยกตัวอย่างบางสำนวนดังนี้

กระบ๋อง	ข้าวแดงแกงร้อน	ซีทู่ซีทู่มา	ขึ้นสมอง
ขึ้นหน้าขึ้นตา	เข้าใต้เข้าไฟ	เข้าพระเข้านาง	ไข่ดาว
ครึ่งพระเจ้าเหา	คอขาดบาดตาย	แค่ทางอื่น	โดยลอย
ใจเพชร	หัวเปล่า	เท้าไฟ	นอกครุ
ในไส้	เบาเต็ง	โบแดง	

^๑ วิจารณ์ ภาณุพงศ์, เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๕.

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ คือ

๑. กระป๋อง หมายถึง มีลักษณะเหมือนกระป๋อง คือไม่มีราคาและไม่นำไปใช้

ตัวอย่าง : "เมื่อไหร่คุณจะขายเจ้ารถกระป๋องคันนี้เสียทีนะ ไปไหนมาไหนจะ
ได้ไม่ต้องกลัวเครื่องเสียอีก"

กระป๋อง ในที่นี้ทำหน้าที่ขยายคำนามในนามวลี "เจ้ารถกระป๋องคันนี้" ซึ่ง
เป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค

๒. ตัวเปล่า หมายถึง ไม่มีสามี

ตัวอย่าง : ฉันไม่ใช่คน ตัวเปล่า แล้วนะ เธอจะมายุ่งกับฉันไม่ได้"

ตัวเปล่า ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนาม คน ในนามวลี คนตัวเปล่า ซึ่ง
เป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค "ฉันไม่ใช่คนตัวเปล่าแล้วนะ"

๓. คอขาดบาดตาย หมายถึง ร้ายแรงมาก

ตัวอย่าง : "ฉันนึกว่าเป็นเรื่องคอขาดบาดตายเสียอีก เห็นรุ่งหน้าตื่นมาเลย"

คอขาดบาดตาย ในที่นี้ทำหน้าที่ขยายคำนาม เรื่อง ในนามวลี "คอขาดบาดตาย"

๔. เท้าไฟ หมายถึง เดินรำเก้ง

ตัวอย่าง : "งานปีใหม่ที่นี้จัดขึ้นสำหรับให้คาราเท้าไฟ สนุกสนานกันเต็มที่"

เท้าไฟ ในที่นี้ทำหน้าที่ขยายคำนาม คารา ในนามวลี "คาราเท้าไฟ"

๕. สำนวนกริยานำ^๑ คือสำนวนที่มีตำแหน่งอยู่หน้าคำกริยาอื่น และทำหน้าที่รวม
กับคำกริยานั้นเป็นหน่วยกริยาของประโยค

ในประโยค ดำรวจ/จับตาดู/เขา (ป/ส/ต) จับตาดู ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
ของประโยคนี้ หน่วยกรรม จับตาดู ประกอบด้วยคำกริยา จับตา และ ดู ซึ่งทำหน้าที่รวม
กัน ตำแหน่งของคำกริยา จับตา ซึ่งเป็นสำนวนอยู่หน้าคำกริยา ดู ดังนั้นคำกริยา จับตา
จึงเป็นคำกริยานำ

สำนวนใดก็ตามที่ปรากฏหน้าคำกริยาของประโยคและทำหน้าที่ร่วมกับคำกริยาของ

---

^๑ คำกริยานำ ในที่นี้หมายถึง คำกริยาซึ่งจะต้องใช้ร่วมกับคำกริยาอื่น เสมอและมี
ตำแหน่งอยู่หน้าคำกริยานั้น.

ประโยคคือ เป็นหน่วยกริยาของประโยค จัดเป็นส่วนกริยานำ

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้ พบว่ามีส่วนกริยานำอยู่ ๒๑ ส่วน เช่น

กุดหัว	จับตา	ตั้งหน้า	ตัดใจ	ตากหน้า
ถ่อร่าง	ถ่างตา	บากหน้า	แบกหน้า	ปักใจ
ลงทุน	เสียแรง	หลวมตัว	หิวท้อง	

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้ส่วนเหล่านี้ คือ

๑. กุดหัว หมายถึง ไม่ให้มีสิทธิออกความคิดเห็น

ตัวอย่าง : "จำปาดีน่าสงสารจริงๆ เงินเดือนเดือนละ ๒๐๐ บาท ถูกเขา
กุดหัว ใช้ทั้งวัน"

กุดหัว ในที่นี้เป็นคำกริยานำ ทำหน้าที่ร่วมกับคำกริยา ใช้ เป็นหน่วยกรรมของประโยค

๒. ถ่อร่าง หมายถึง พยายาม

ตัวอย่าง : "เขื่อนี่คิดยังไงนะ ถึงต้องให้ฉัน ถ่อร่าง มาถึงที่นี่ด้วยเรื่องไม่เป็น
เรื่องอย่างนี้"

ถ่อร่าง ในที่นี้เป็นคำกริยานำ ทำหน้าที่ร่วมกับคำกริยา มา เป็นหน่วยกรรมของประโยค

๓. แบกหน้า หมายถึง ทนอาย

ตัวอย่าง : "ฉันรักเธอและยอมหนีพ่อแม่มาอยู่กับเธออย่างนี้แล้ว เธอยังจะให้
ฉัน แบกหน้า กลับไปอยู่กับพ่อแม่อีก ฉันทำไม่ได้หรอก"

แบกหน้า ในที่นี้เป็นคำกริยานำ ทำหน้าที่ร่วมกับกริยา กลับไปอยู่ เป็นหน่วยกรรมของประโยค

๔. ส่วนกริยากรรม คือส่วนที่มีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมคำเดียว
ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยแก่นของกริยาสงนิตหนึ่งได้^๑

ในประโยคที่ว่า น้อง/ง่วงแล้ว (ป/อ) คำ ง่วง เป็นกริยากรรมและเป็นหน่วย
แก่นของหน่วยกริยากรรม ง่วงแล้ว เราสามารถเอาส่วน เข้าถาน แทนที่คำว่า ง่วง ใน
ประโยคดังกล่าวได้ เป็น น้อง/เข้าถานแล้ว (ป/อ) โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

เข้าถ่าน กับคำอื่นๆ ในประโยค ยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างง่วง กับคำอื่นๆ ในประโยค คือเป็นหน่วยแก่นของหน่วยกริยาอาการเหมือนกัน ส่วนเข้าถ่าน จึงจัดเป็นส่วนกริยาอาการ

ส่วนใดๆ ก็ตามซึ่งนำมาแทนที่คำกริยาอาการ ง่วง ในประโยคที่มีโครงสร้างทั้งกล่าวได้ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนนั้นกับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยาอาการ ง่วง กับคำกริยาอื่นๆ ในประโยค ส่วนเหล่านั้นนับเป็นส่วนกริยาอาการทั้งสิ้น

จากข้อมูล ที่รวบรวมไว้พบว่ามีส่วนกริยาอาการอยู่ ๔๐๓ ส่วน จะยกตัวอย่างเพียง บาง ส่วนดังนี้

กบดาน	กระตุกแข็ง	กลับคำ	กลับใจ
ก่อหวอด	กินน้ำตา	ขนหน้าแข้งไม่ร่วง	ขีดตาทัพ
เข้าถ่าน	คว้าน้ำเหลว	ใจแตก	ตะครุบกบ
อ้างแตก	บ่อนแตก	ปล่อยตัว	มีดแปดคาน
บกรองขาว	รัดสั้น	สิ้นชื่อ	สะดุดใจ
หยอดน้ำวัน			

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้ส่วนเหล่านี้ คือ

๑. กบดาน หมายถึง ซ่อนตัวเงียบอยู่
ตัวอย่าง : "ตำรวจสืบทราบมาว่า เสือขาว กบดาน อยู่ในไร่อ้อยกาญจนบุรี"
กบดาน ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาอาการในกริยาวลี "กบดานอยู่ในไร่อ้อยกาญจนบุรี"

๒. กระตุกแข็ง หมายถึง ตายยาก, อดทนมาก
ตัวอย่าง : "ลูกเรือคนนี้ กระตุกแข็ง จริง เกาะท่อนไม้ลอยอยู่ในทะเลตั้ง
เพื่อนกว่าจะมีผู้พบ"
กระตุกแข็ง ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาอาการในประโยค "ลูกเรือคนนี้ กระตุกแข็งจริง"

๓. กลับบ้านเก่า หมายถึง ตาย

ตัวอย่าง : "หลวงอรุณา กลับบ้านเก่า เสียแล้ว น่าเสียดายนะ"

กลับบ้านเก่า ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมในประโยคตัวอย่างนี้

๔. ก่อหวอด หมายถึง เริ่มทำสิ่งไม่ดี

ตัวอย่าง : " ขณะนี้นักเรียนอาชีวะ ก่อหวอด ขึ้นอีก ตำรวจ แทบจะปราบไม่ไหว อยู่แล้ว"

ก่อหวอด ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค "ขณะนี้นักเรียนอาชีวะก่อหวอดขึ้นอีก"

๕. สำนวนกริยาสกรรม คือสำนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำกริยาสกรรมคำเดียว ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยแก่น^๑ ของกริยาสที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาสกรรม

ในประโยค เขา/กำลังหลอก/ตำรวจ (ป/ส/ต) คำ หลอก เป็นคำกริยาสกรรม และเป็นหน่วยแก่นของหน่วยกริยาสกรรม กำลังหลอก ในประโยคนี้ เราสามารถเอาสำนวน เหยียบขมุก แทนที่คำว่า หลอก ในประโยคดังกล่าวได้เป็น

เขา/กำลังเหยียบขมุก/ตำรวจ (ป/ส/ต)

โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวน เหยียบขมุก กับคำอื่นๆ ในประโยค ยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำ หลอก กับคำอื่นๆ ในประโยค คือเป็นหน่วยแก่นของหน่วยกริยาสกรรม เหมือนกัน สำนวน เหยียบขมุก จึงจัดเป็นสำนวนกริยาสกรรม

สำนวนใดๆ ก็ตาม ซึ่งนำมาแทนที่กริยาสกรรม หลอก ในประโยคที่มีโครงสร้างดังตัวอย่างข้างต้นได้ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวนนั้นกับคำอื่นๆ ในประโยคยังคงเหมือนเดิม กล่าวคือ เป็นหน่วยแก่นของหน่วยกริยาสกรรมเหมือนกัน นับว่าสำนวนนั้นเป็นสำนวนกริยาสกรรม ทั้งสิ้น

อนึ่ง คำกริยาสกรรมชนิดที่เป็นกริยาที่ต้องมีผู้พบตามอยู่เสมอ ก็ถือว่าเป็นกริยา สกรรมด้วย^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๒ ดู รายละเอียดเกี่ยวกับคำกริยาที่ต้องมีผู้พบตามเสมอ ใน สมิตรา อังวัฒนกุล

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้ พบว่ามีสำนวนกริยากรรมอยู่ ๑๘๗ สำนวน จะยกตัวอย่าง
เพียงบางสำนวนดังนี้

ตกที่นั่ง	ติดกับ	พลิกกระเป๋	ล้ำหน้า
ลอบคม	ล้างสมอง	เล่นงาน	เล่นตา
เลี้ยงต้อย	โล่เบีย	ร้องราว	ไว้อย
สวมเขา	สวมรอย	สะกิดใจ	สั่งสอน

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ คือ

๑. กินตำแหน่ง หมายความว่า ได้รับหน้าที่

ตัวอย่าง : "ได้ข่าวว่าแกจะไปกินตำแหน่ง ผู้ว่า ทางปักษ์ใต้หรือเพ็ญ ดีใจ
ด้วยนะ"

กินตำแหน่ง ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยคข้างต้น

๒. คิดบัญชี หมายความว่า ล้างแค้น

ตัวอย่าง : "วันนี้นัดจะคิดบัญชี แกที่แกต่อยฉันเมื่ออาทิตย์ก่อน"

คิดบัญชี ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยคนี้

๓. พลิกกระเป๋ หมายความว่า ทำให้หมดเงิน

ตัวอย่าง : "ม้าแข่งเหี้ยวนี พลิกกระเป๋ นักพนันกันเป็นแถวม้าตัวเต็งไม่เข้าเลย"

พลิกกระเป๋ ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยคตัวอย่าง

๔. ล้างสมอง หมายความว่า เปลี่ยนความคิด

ตัวอย่าง : "จริงหรือที่เขาว่าในบางแห่งครูเองเป็นผู้ล้างสมอง เด็กนักเรียนนะ"

ล้างสมอง ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยคตัวอย่างข้างต้น

๕. สำนวนกริยาวิเศษณ์ คือสำนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่เหมือนคำกริยาวิเศษณ์คำเดียว

และทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาสี^๑

ในประโยค พ่อ/กำสั่งไมโท/ลูกมาก (ป/ส/ต) คำ มาก เป็นกริยาวิเศษณ์และ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี กำลังไม่โหมมาก เราสามารถเอาสำนวน สุดขีด แทนที่คำว่า มาก ในประโยคดังกล่าวได้เป็น

พ่อ/กำลังไม่โหม/ลูก/สุดขีด

โดยความสัมพันธ์ระหว่างสำนวนสุดขีด กับคำอื่นๆ ในประโยค ยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำว่ามาก กับคำอื่นๆ ในประโยค คือเป็น หน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลีเหมือนกัน สำนวนสุดขีด จึงจัดเป็นสำนวนกริยาวลีพิเศษ

สำนวนใดๆ ก็ตาม ซึ่งนำมาแทนที่คำกริยาวลีพิเศษมาก ในประโยคที่มีโครงสร้างดังตัวอย่างได้ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างสำนวนนั้นกับคำอื่นๆ ในประโยค ยังคงเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยาวลีพิเศษมาก กับคำอื่นๆ ในประโยค สำนวนนั้นๆ นับเป็นสำนวนกริยาวลีพิเศษทั้งสิ้น

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ พบว่ามีสำนวนกริยาวลีพิเศษอยู่ ๑๕๐ สำนวน จะยกตัวอย่างบางส่วนคือ

ก่อนเพื่อน	ขวานผ่าซาก	เข้ากระดูกดำ	เข้าไส้
คาหนังคาเขา	จมเข้า	เต็มประตู	แต่ไก่เห่
ถูกใจดำ	เป็นเชียน	เป็นข้ำเป็นหลัง	พอยหอมปากหอมคอ
สดๆ ร้อนๆ	สะบัดข้อ	เส้นยาแดงผ่าแปด	ลุดเทรียง
สุดขีด	หัวร่าน้ำ	หุดดับดับใหม่	หัวปักหัวปำ

อยู่ตัว

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ คือ

๑. เข้ากระดูกดำ หมายถึง อย่างมากที่สุด

ตัวอย่าง : "คุณแม่เคยบอกคุณพ่อว่าเกลียดคนเจ้าชู้เข้ากระดูกดำเลย ดังนั้นพอคุณพ่อไปมีเมียใหม่คุณแม่เลยขอหย่า"

เข้ากระดูกดำ ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี "เกลียดเข้ากระดูกดำเลย"

๒. คาหนังคาเขา หมายถึง ขณะที่กระทำความผิด

ตัวอย่าง : "ตำรวจจับได้คาหนังคาเขาแบบนี้ เธอยังจะปฏิเสธอีกหรือ"

คาหญิงคาเขา ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี "ขงได้
คาหญิงคาเขาอย่างนี้"

๓. ทอคน่อง หมายถึง เรื่อยๆ , เอื่อยๆ

ตัวอย่าง : "ถ้าเธอมีวแต่เดินทอคน่องอยู่อย่างนี้ละก็ สามทุ่มก็ยังไม่ถึงบ้าน"

ทอคน่อง ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี "เดินทอคน่อง"

๔. สุดทล้าฟ้าเขียว หมายถึง ไกลมาก

ตัวอย่าง : "ถึงเธอจะอยู่สุดทล้าฟ้าเขียว ฉันก็ตามไปหาเธอจนได้"

สุดทล้าฟ้าเขียว ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี "อยู่สุด
ทล้าฟ้าเขียว"

สำนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ๒ อย่าง แบ่งออกเป็น ๒ ชนิดคือ

ก. สำนวนนาม - คุณศัพท์ หมายถึง สำนวนที่ทำหน้าที่เหมือนคำนามก็ได้ หรือทำ
หน้าที่เหมือนคำคุณศัพท์ก็ได้ เช่น สำนวน ฝิ ซึ่งหมายถึงคนที่ทำผิดกฎหมาย หรือที่ผิดกฎหมาย
ดังตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่นาม : "หนึ่งเปือยคนแน่นมากฉยเลยต้องซื้อบัตรจากฝิ ที่หน้าโรงสิงได้ดู"

ในประโยคนี้ สำนวนฝิ เป็นหน่วยหลักของนามวลี ฝิที่หน้าโรง ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วย
กรรมรองของประโยค

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ถึงบ้านฉันจะอยู่ถึงสำโรง แต่ก็มาทำงานสขยเพราะแถวนั้นเข้า
เย็นมีรถฝิ ริ่งเยอะแยะ"

ในประโยคนี้ สำนวนฝิ เป็นสำนวนคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายคำนามรถ ในนามวลี
รถฝิ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค "รถฝิริ่งเยอะแยะ"

จะเห็นได้ว่า สำนวนฝิ สามารถทำหน้าที่เป็นสำนวนนามก็ได้ เป็นสำนวนคุณศัพท์ก็ได้

สำนวนใดก็ตามที่ทำหน้าที่เหมือนคำนามคำเดียวก็ได้ หรือเหมือนคำคุณศัพท์คำเดียว

ก็ได้ สำนวนนั้นนับเป็นสำนวนนาม - คุณศัพท์

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้พบว่ามีสำนวนนาม - คุณศัพท์อยู่ ๘ สำนวน ได้แก่

เจ้าถิ่น   คนผี   ได้กิน   ผ   มาเที่ยว
 แมงดา   ร้อยเล่ห์   เรือพ่วง

ดังตัวอย่างการใช้สำนวนเหล่านี้ในประโยค ดังนี้

๑. เจ้าถิ่น หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของถิ่น, ผู้ที่เป็นใหญ่ในย่านนั้น

เมื่อทำหน้าที่นาม : "เจ้าถิ่นมาแล้ว ต้องรีบๆ เห็นหน้อยเคี้ยวจะมีเรื่อง"

เจ้าถิ่น ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค "เจ้าถิ่นมาแล้ว"

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ตามขอยแถวๆ เรียงนครเขมมนะ อย่าเข้าไปหาที่จอดรถเลย มีแต่รถเจ้าถิ่นเท่านั้นจึงจะจอดได้ รถอื่นไปจอดเป็นลูกเงาะย้างทั้งนั้น"

เจ้าถิ่น ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามในนามวลี "รถเจ้าถิ่น"

๒. แมงดา หมายถึง ผู้ชายที่ให้ผู้หญิงหาเลี้ยง

เมื่อทำหน้าที่นาม : "เธออ่านข่าว แมงดาที่ฆ่าบ้านคอเมียวเขาหรือเปล่า โทคเห็นมจริงๆ นะ"

แมงดา ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของนามวลี "แมงดาที่ฆ่าบ้านคอเมียว"

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "พอศาลพิพากษาให้ประหารชีวิต ตัวแมงดา ถึงกับเข่าอ่อน"

แมงดา ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามในนามวลี "ตัวแมงดา"

๒. สำนวนนาม - กริยากรรม หมายถึงถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนที่ทำหน้าที่เหมือน

คำนามคำเดียวก็ได้ หรือทำหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ เช่น สำนวน หมู

สามารถทำหน้าที่เหมือนคำนามคำเดียว และเหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่นาม : "พวกที่เล่นกลชายยานะ มีแต่ หมู เท่านั้นที่จะหลงกลซื้อ"

ในประโยคนี้ สำนวน หมู เป็นสำนวนนามที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลี หมู

ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานของประโยค "มีแต่หมูเท่านั้นที่จะหลงกลซื้อ"

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "ข้อสอบเมื่อเข้านี้ หมูจริงๆ รับรองฉันได้เต็มแน่"

ในประโยคนี้ สำนวน หมู เป็นสำนวนกริยากรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยแก่นของกริยา หมูจริงๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค"

จากข้อมูลพบว่าสำนวนนาม - อกรรมมี ๗ สำนวน เช่น

เขียน   มือบอน   ยาหอม   หมู   หัวสูง

ดังตัวอย่างการใช้สำนวนเหล่านี้ในประโยคดังนี้

๑. เขียน หมายถึง ผู้มีความสามารถอย่างยอดเยี่ยม

เมื่อทำหน้าที่นาม : "เขียน เป้ทำนายม้าแข่งนัดไหนนัดนั้นไม่ค่อยพลาด แม่นยิ่งกับตาเห็นแน่ะ"

เขียน ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักของนามวลี "เขียน เป้"

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เด็กคนนี้เขียนจริงๆ เล่นเหวี่ยงข้อมทั้งวัน"

เขียน ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค "เด็กคนนี้มีเขียนจริงๆ"

๒. ยาหอม หมายถึง คำพูดหวานๆ, ชมด้วยคำพูดหวานๆ

เมื่อทำหน้าที่นาม : "เขาบ่อนยาหอมเธอ จนกระทั่งเธอใจอ่อน ยอมซื้อเครื่องครัวราคา เป็นหนี้จากเขา"

ยาหอม ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค "เขาบ่อนยาหอมเธอ"

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เธอไม่ต้องมายาหอมหรอก ฉันรู้ทัน เธอหรอกนะว่าจะหลอกใช้ฉันนะ"

ยาหอม ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค "เธอไม่ต้องมายาหอมหรอก"

๓. สำนวนกริยากรรม - คุณศัพท์ หมายถึงสำนวนที่สามารถทำหน้าที่เหมือนคำ

กริยากรรมคำเดียวก็ได้ หรือทำหน้าที่เหมือนคำคุณศัพท์คำเดียวก็ได้ เช่น สำนวน หัวแข็ง หมายถึง คือ ไม่ยอมอ่อนให้ ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "พวกคนงานที่เข้าใหม่มี หัวแข็งน่าดู บอกอะไรก็ไม่เชื่อฟังเลย"

ในประโยคนี้ สำนวน หัวแข็ง เป็นสำนวนกริยากรรม ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยแก่นของวลี หัวแข็งน่าดู ซึ่งเป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "เด็กกลุ่มนี้เป็น เด็กหัวแข็ง ชูก็แล้ว ทำโทษก็แล้ว ยังจะทำผิดอยู่นั่นแหละ"

ในประโยคนี้ สำนวน หัวแข็ง เป็นสำนวนคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามในนามวลี เด็กหัวแข็ง

จะเห็นว่าสำนวน หัวแข็ง สามารถทำหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมก็ได้ หรือเหมือนคำคุณศัพท์คำเดียวก็ได้

จากข้อมูลที่รวบรวมไว้พบว่ามีส่วนกริยากรรม - คุณศัพท์อยู่ ๔๐ ส่วน จะ
ยกมา เป็นตัวอย่างบางส่วนดังนี้

กระเป๋านัก	กลัดมัน	กินผิว	กินเมีย
ขบเพาะ	ข้าวใหม่ปลามัน	จนตรอก	งู
เต็มบาท	นอกคอก	เนื้อหอม	บ้าดีเดือด
เบี่ยน้อยทอยน้อย	ปากมาก	ผ่าเหล่า	

ดังตัวอย่างการใช้ส่วนต่างๆ เหล่านี้ในประโยคดังนี้

๑. กระเป๋านัก หมายถึง มีเงินมาก

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "นายคนนี้มี กระเป๋านักนำดูเลย ให้ทีปเด็กรับใช้ครั้งละมากๆ"

กระเป๋านัก ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยคข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ฉันอยากหาเสีย กระเป๋านักสักคน ช่วยหาให้หน่อยซิ"

กระเป๋านัก ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายนามวลี "เสียกระเป๋านัก"

๒. ข้าวยากหมากแพง หมายถึง เศรษฐกิจตกต่ำ

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เวลานี้จะกำลังข้าวยากหมากแพง จะใช้จ่ายฟุ่มเฟือยอย่างแต่
ก่อนไม่ได้"

ข้าวยากหมากแพง ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยคข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ยามข้าวยากหมากแพงนะ เป็นเวลาที่ประชาชนระส่ำระสาย
ที่สุดเลย"

ข้าวยากหมากแพง ในที่นี้ ทำหน้าที่ขยายคำนามในนามวลี "ยามข้าวยากหมากแพง"

๓. เต็มบาท หมายถึง มีสติปกติดี

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เจ้าคนนี่ เต็มบาทหรือเปล่านะ จะมาสมัครงาน แต่งตัวเหมือนจะ
ไปเล่นลิเก"

เต็มบาท ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมในประโยคข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "เธอหาคนเต็มบาทกว่านี้มาทำงานไม่ได้แล้วหรือ หมอผีมันพูดจา
เลอะเลือนจริงๆ"

เต็มบาท ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามในนามวลี "คนเต็มบาท"

ง. ส่วนกริยากรรม - กริยากรรม หมายถึงส่วนที่ทำหน้าที่เหมือนคำกริยา
กรรมคำเดียวก็ได้ หรือเหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ เช่นส่วน ปอด หมายถึง
ใจคอไม่ดีเพราะรู้สึกกลัว ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "อาจารย์ใหญ่เรียกฉันไปพบเรื่องอะไรก็ไม่รู้ ฉันชกปอดเสียแล้ว"

ในประโยคนี้ ส่วน ปอด เป็นส่วนกริยากรรม ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรม
ของประโยค "ฉันชกปอดเสียแล้ว"

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "พวกนักเรียนพอถูกชกเข้าหน่วยก็ปอดฉันกันใหญ่ พอเดินผ่านละ
เจียบกริบเลย

ในประโยคนี้ ส่วน ปอด ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค "พวกนักเรียน
พอถูกชกเข้าหน่วยก็ปอดฉันกันใหญ่"

จะเห็นได้ว่าส่วน ปอด สามารถทำหน้าที่เป็นส่วนกริยากรรมได้ หรือกริยา
กรรมก็ได้

จากข้อมูลพบว่ามีส่วนกริยากรรม - กริยากรรมอยู่ ๒๓ ส่วนหรือ ดังจะยกตัวอย่าง
บางส่วน คือ

กวนประสาท	กิน	โกย	ขึ้นเสียง
แข็งข้อ	เสียน	แข็ง	ตีท้ายครัว
ตีฝีปาก	เขี้ยว	ปอด	ปิ่น
มาไม่ไหน			

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้ส่วน เหล่านี้คือ

๑. กวนประสาท หมายถึง ทำให้รำคาญ

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เด็กรับใช้คนที่นี่ กวนประสาทจริง ใช้อย่างหนึ่งต้องทำอีกอย่าง
ทุกที"

กวนประสาท ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "นี่แกอย่ามากวนประสาทฉันหน่อยได้ไหม ฉันจะทำงาน

กวนประสาท ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

๒. กิน หมายถึง โกง, รับประทาน

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "ผู้ว่าคนใหม่ กิน แผลกเลย ประมูลสร้างถนนครวที่แล้วเขา
ว่าให้ไปตั้ง ๒ ล้านนะ"

กิน ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยคตัวอย่างข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เธอรูเรื่องหมอ กิน ดึกใหม่โรงพยาบาลประจำจังหวัดใหม่ ตอนนี้
ตำรวจกำลังสอบสวนแล้ว"

กิน ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรม ของประโยคตัวอย่างข้างต้น

๓. ส่วนกริยากรรม - กริยาริเศษณ์ หมายถึง ส่วนที่ทำหน้าที่เหมือนคำ

กริยากรรมคำเดียวก็ได้ หรือทำหน้าที่เหมือนคำกริยาริเศษณ์คำเดียวก็ได้ เช่น ส่วน
ฆ่าเวลา หมายถึง คอย หรือรอให้เวลาผ่านไป ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "แฟนฉัน เขาไปทำผม ฉันเลย ฆ่าเวลา ด้วยการไปดูหนัง"

ในประโยคนี้ ส่วน ฆ่าเวลา เป็นส่วนกริยากรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วย
กริยากรรมประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "ใจ มานั่งฟังเพลงฆ่าเวลา เดียวก็รู้ผลหรือว่าสอบได้ไหม"

ในประโยคนี้ ส่วน ฆ่าเวลา เป็นส่วนกริยาริเศษณ์ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยาย
กริยานั่ง ซึ่งเป็นหน่วยแก่นของหน่วยกริยากรรมในประโยค

จะเห็นได้ว่าส่วน ฆ่าเวลา ทำหน้าที่เป็นส่วนกริยากรรมก็ได้ หรือส่วน
กริยาริเศษณ์ก็ได้

จากข้อมูลพบว่ามีส่วนประเภทนี้อยู่ ๔๔ ส่วน ดังจะยกตัวอย่างมาให้เห็นบาง
ส่วนดังนี้

กระเป๋าคอ	แก้มือ	แขวนนม	คอแข็ง
ฆ่าเวลา	งอม	จับจด	จับฉ่าย
ใจลอย	แฮ่แฮ่	ดูตาย	เดินตลาด
ตาเขียว	เต็มคราบ	ถึงใจ	ห้องขึ้น
แม่สองสสิ่ง	ไม่ใช่เล่น	ไม่ได้ความ	ไม่เป็นสับประรด
รำพัน	เล่นตัว	หน้าคว่ำ	หน้างอ
อ้อยเหยื่อ	จุ่นเครื่อง		

ดังตัวอย่างสำนวนเหล่านี้เมื่อใช้ในประโยค

๑. กระเป๋าคอม หมายถึง ไม่มีเงิน

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "พอเดินออกจากห้างสรรพสินค้าก็ กระเป๋าคอมเลย"

กระเป๋าคอม ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "เมื่อกลางวันไปางลำภูจ่ายเสียกระเป๋าคอมเลย"

กระเป๋าคอม ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำกริยา จ่าย ในกริยาวลี "จ่ายเสีย กระเป๋าคอมเลย"

๒. ถึงใจ หมายถึง จัด, เข้ม อย่างที่เป็นที่พอใจ

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "แกงส้มร้านนี้รสชาติถึงใจจริงๆ กินครั้งเดียวเป็นติดใจไปนาน"

ถึงใจในประโยคนี้ทำหน้าที่เป็น กริยากรรมของประโยค "แกงส้มร้านนี้รสชาติ ถึงใจจริงๆ"

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "แกม นักร้องลูกทุ่งคนนี้เด่นได้ถึงใจจริงๆ มีน้ำพุนถึงติดนัก"

ถึงใจในประโยคนี้ ทำหน้าที่ขยายกริยาในกริยาวลี "เด่นได้ถึงใจจริงๆ"

๓. ผิดหูผิดตา หมายถึง เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "โอ้โฮ ตั้งแต่แต่งงานนี้ดูเธอผิดหูผิดตาไปเลยนะ ไม่เหมือนเมื่อก่อนเลย"

ผิดหูผิดตาในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมในประโยคตัวอย่างข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "นิทานะ เคี่ยวนี่เขาสวยผิดหูผิดตาไปมาก ตั้งแต่เป็นคุณนาย นายพันนะ"

ผิดหูผิดตาในที่นี้ ทำหน้าที่ขยายกริยาสวยในกริยาวลี "สวยผิดหูผิดตาไปมาก"

๔. หน้าคว่ำ หมายถึง หน้าตามองแสดงความไม่พอใจเพราะถูกว่า

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "ประคอง เขาเป็นอะไรนะ ฉมเห็นเขาหน้าคว่ำตั้งแต่เข้าแล้ว"

หน้าคว่ำในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมในประโยคตัวอย่างข้างต้น

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "เขาโกรธใครนะมันนะ เดินหน้าคว่ำมาเชียวะ"

หน้าคว่ำในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายกริยาเดินในกริยาวลี "เดินหน้าคว่ำมาเชียวะ"

จ. สำนวนกริยากรรม - คุณศัพท์ หมายถึงสำนวนที่ทำหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ หรือทำหน้าที่เหมือนคำคุณศัพท์คำเดียวก็ได้ เช่น สำนวน ทนนหลัง หมายถึง สนับสนุนอยู่อย่างลับๆ ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เขาวางกันว่ามีนายทุนใหญ่ทนนหลังเขาในการหาเสียงเลือกตั้งครั้งนั้น"

ในประโยคนี้ สำนวน ทนนหลัง เป็นสำนวนกริยากรรมที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมในประโยคตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ฉันว่าจะโทษเขาเพียงคนเดียวก็ไม่ถูกต้องโทษคนทนนหลังที่ช่วยให้เขามีความผิดด้วย"

ในประโยคนี้ สำนวน ทนนหลัง เป็นสำนวนคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายคำนาม คน ในนามวลี คนทนนหลัง ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค

จะเห็นได้ว่าสำนวน ทนนหลัง สามารถทำหน้าที่เป็นสำนวนกริยากรรมก็ได้ หรือเป็นสำนวนคุณศัพท์ก็ได้"

จากข้อมูลพบว่ามีสำนวนกริยากรรม - คุณศัพท์ ๘ สำนวน ได้แก่

บาดตา	บาดหู	ปิดกล้อง	เปิดกล้อง
ร้มากร	สอดรู้สอดเห็น	ทนนหลัง	อกหัก

ดังตัวอย่างของประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้

๑. บาดตา หมายถึง เห็นแล้วไม่เป็นที่สบอารมณ์

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เธอก็รู้อยู่แล้วว่าภาพของนรินทร์มันบาดตาเขา ยังจะเอามาตั้งให้เห็นอีก"

บาดตา ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยคตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "เขาไม่ยอมเห็นภาพบาดตานั้นหรอก มันทำร้ายจิตใจเขา"

บาดตา ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามในนามวลี "ภาพบาดตา"

๒. ร้มากร หมายถึง เอาเปรียบ

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "แกอย่า ร้มากรกว่าคนอื่นนักเลย คนเขาจะเกลียดเอา"

ร้มากร ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "คนรู้มากก็คบไม่ค่อยได้ เขาเปรียบเขาเรื่อยเขาก็วิ่งเหยง"

รู้มาก ในที่นี้ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนามคน ในนามวลี "คนรู้มาก"

สำนวนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ๓ อย่าง หมายถึงสำนวนที่สามารถทำหน้าที่ได้เหมือนกับคำคำเดียว ถึง ๓ ชนิด สำนวนประเภทนี้แบ่งออกเป็น ๒ แบบคือ

ก. สำนวนกริยากรรม - คุณศัพท์-กริยาริเศษณ์ หมายถึงสำนวนที่สามารถทำหน้าที่เหมือน กริยากรรมคำเดียวก็ได้ คำคุณศัพท์คำเดียวก็ได้หรือคำกริยาริเศษณ์คำเดียวก็ได้ เช่น

แก่แดด หมายถึง ทำอะไรเกินวัย ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "แหมลูกคนนี่ แก่แดด เหลือเกิน อายุแค่ ๔ ขวบครึ่งคุยถึงแฟนแล้ว"

ในประโยคนี้ แก่แดด ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค "ลูกคนนี่แก่แดด เหลือเกิน"

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ฉันเกลียดเด็ก แก่แดด อย่าง เธอจริงๆ แล้วทำไมจำเพาะต้อง มาเป็นผู้ปกครองเธอด้วย"

ในประโยคนี้ แก่แดด ทำหน้าที่ขยายคำนามเด็ก ในนามวลี "เด็กแก่แดด" ซึ่งเป็นหน่วยกรรมตรงของประโยค "ฉันเกลียดเด็กแก่แดดอย่าง เธอจริงๆ"

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "เด็กสมัยนี้พูดจา แก่แดด เหลือเกินนะ ผู้ใหญ่ได้ยินคงแทบ หัวใจวายแน่"

ในประโยคนี้ แก่แดด ทำหน้าที่ขยายกริยาพูดจา ซึ่งเป็นหน่วยแก่นของกริยาสี "พูดจาแก่แดด" ในประโยคตัวอย่าง

สำนวนใดก็ตามที่สามารถทำหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมคำเดียว, คุณศัพท์คำเดียว และกริยาริเศษณ์คำเดียวได้ดังตัวอย่าง นับว่าสำนวนนั้นเป็นสำนวนกริยากรรม - คุณศัพท์ - กริยาริเศษณ์ ทั้งสิ้น

จากข้อมูลพบว่ามีสำนวนประเภทนี้อยู่ ๗ สำนวนคือ

กระจอก   แก่แดด   ขวางโลก   ใจแคบ   เต็ดเตี่ยว

เถนตรง   ไม่เอาไหน   สะทุดตา   เหลือเกิน

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้สำนวนเหล่านี้ดังนี้ คือ

กระจอก หมายถึง ไม่น่าดู, ซอมซ่อ

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "ยายปานนะ กระจอก จะตาย แต่ทำวางทำเป็นผู้ดีตกยากเสมอ"

ในประโยคนี้ กระจอก ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค "ยายปานนะ กระจอก จะตาย"

เมื่อทำหน้าที่คุณศัพท์ : "ศรีสุตาชอบพูดเสมอว่าผู้ชาย กระจอก เขาไม่สนใจหรอก ต้อง หล่อ รวยและมีความรู้"

ในประโยคนี้ กระจอก ทำหน้าที่ขยายหน่วยหลักของนามวลี "ผู้ชายกระจอก"

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "สุชาตินี้จะอะไรๆ ก็ดีอยู่หรอก เสียอย่างเดียวชอบแต่งตัวกระจอก อยู่เรื่อยๆ"

ในประโยคนี้ กระจอก ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายกริยา แต่งตัว ในกริยาวลี "แต่งตัว กระจอกอยู่เรื่อยๆ"

ข. สำนวนกริยากรรม - กริยากรรม - กริยาริเศษณ์ หมายถึงสำนวนที่ทำหน้าที่เหมือนกริยากรรมคำเดียวก็ได้ เหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ หรือเหมือนคำกริยาริเศษณ์คำเดียวก็ได้ เช่น สำนวน กวน หมายถึงรบกวนด้วยคำพูดด้วยลักษณะท่าทางหรือกริยา ตัวอย่าง

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "แกนี่ กวน จริงๆ ถามอะไรไม่เคยตอบตรงคำถามเลย พูดโยกโย้ออยู่ได้"

ในประโยคนี้ กวน ทำหน้าที่เป็นหน่วยแก่นของกริยาวลี "กวนจริงๆ" ซึ่งทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "อย่ามากวนฉันตอนนี้ได้ไหม ฉันกำลังทำงานสำคัญนะ"

ในประโยคนี้ กวน ทำหน้าที่เป็นกริยากรรมของประโยค "อย่ามากวนฉันตอนนี้ได้ไหม"

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "น้องชายเธอนี้พูดจากกวน มากนะ รับโทรศัพท์ทีละก็ฉันปวดหัวเลยกว่าจะได้พูดกับเธอ"

ในประโยคนี้ กวน ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหน่วยแก่นของกริยาวลีพูดจากกวนจริงๆ"

ส่วนวนใดก็ตามที่สามารถทำหน้าที่เหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ เหมือนคำกริยากรรมคำเดียวก็ได้ หรือเหมือนคำกริยาริเศษณ์คำเดียวก็ได้ ดังตัวอย่าง นับว่าเป็นส่วนวนกริยากรรม - กริยากรรม - กริยาริเศษณ์

จากข้อมูลพบว่ามีส่วนวนประเภทนี้อยู่เพียง ๗ ส่วนวนคือ

ยวน	กวน	ขุดเลือด	ตึกปาก
ไม่เอาไหน	สะดูดตา	เหลือเกิน	

ดังตัวอย่างประโยคที่ใช้ส่วนวนเหล่านี้ดังนี้ คือ

ขุดเลือด หมายถึง ตึกกำไรมาก

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "พวกแขกเงินกู้มี ขุดเลือด ชะมัดเลณะ"

ขุดเลือด ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยากรรม : "เจ้าของบ้านเข้าหลังนี้รวยแล้วยัง ขุดเลือด ผู้เช่าอีก

ขุดเลือด ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมของประโยค

เมื่อทำหน้าที่กริยาริเศษณ์ : "แม่ค้าแถวนี้ขายของ ขุดเลือด ชะมัดเลณะ"

ขุดเลือด ในที่นี้ทำหน้าที่ขยายคำกริยา ขาย ในประโยค

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย